

Sajnálatos események

■ ANGYAL ÉS KÁDÁR ■

„**H**ogyha én harminc év távlatából nézem, akkor én mindenkit sajnálok” – utal 1989-ben a „sajnálatos eseményeket” követő sajnálatos megtorlásra Kádár János a zavarodottsága miatt hírhedtté vált beszéde közben. A sajnálatos megtorlások során sajnálatos módon Nagy Imrét is kivégezték. „Vagyis hogy megölték / vagy mit tudom én / meggyilkolták” – emlékezik vissza Kádárné. Ahogy Kornis Mihály A Kádár-beszéd című monodrámája is a szavakkal való küzdelmet képezi le, az annak ikerdarabjaként számon tartott Kádárné balladája és az arra épülő kamaraszínházi előadás is a nyelv életfunkcióiról szól.

Ellenforradalom! – üvölti a fogvatartott arcába az egyik kihallgató tiszt, megelőlegezve az elkövetkezendő évtizedek egyik kulcsszavát. Angyal István, a meggyőződéses kommunista pedig következetesen forradalomnak nevezi a „sajnálatos eseményeket”. Ahogy ’56 értelmezése, megnevezése és meg nem nevezése a magyar nyelv egyik legelképezhetőbb történelmi szerepvállalása volt, az *Angyal és Kádár* meghatározó pontja szintén a szavakhoz való viszony. Angyal István révén az igazság kimondása, Kádárné térfelén az újraértelmező emlékezés által.

Angyal István meggyőződéses kommunistaként vett részt az 1956-os forradalomban, a „megvalósult szocializmussal” szemben őszinte baloldaliként. Tűzoltó utcai szerepvállalása miatt elfogták, majd 1958-ban kivégezték. Sólyom András rendező a kihallgatási jegyzőkönyvek és Eörsi István visszaemlékezései mellett Kornis Mihály *Kádárné balladája* című színművéből vágta össze a színpadi szöveget. A közönség felváltva tekinthet be a kihallgatószobába, és hallhatja a pártvezető özvegyének visszaemlékezését, a dramaturgiát tekintve fele-fele arányban. Legalábbis látszólag; a színpadon ugyanis felborul az egyensúly, az előadás főszereplőjévé Kádárné válik. Minden – színházi értelemben vett – történés ugyanis Pap Vera négyzetméternyi játéktérén zajlik. A kihallgatások csupán az el-

hangzott szöveg szempontjából ellenpon-
tozzák és értelmezik a cselekményt, vagyis
a kimondás és a mellébeszélés viszonyát.
Sólyom rendezésében ugyan úgy tűnik,
hogy az egymást váltó három tiszt viselke-
dése a kihallgatások során dramaturgiai
fokozást képvisel, valójában azonban csak
a szöveg interpretációja zajlik. Pedig elvileg
ez a színpadi térfél lenne hivatott megtörni
Kádárné monológjának monotonitását az-
zal, hogy több akciót és mozgásteret bizto-
sít. Csakhogy a kisrealista díszletek között
drámai szempontból nem nagyon történik
bármi. Akkor sem, amikor az „arcátlan ki-
hallgató” (Németh Kristóf) folyamatosan
Angyal István (Varga Zoltán) arcába fújja a
cigarettafüstöt: csak a levegő lesz fullasztó,
a kihallgatás légköre ettől még nem válik
azzá. Varga Zoltán az elejétől a végéig pon-
tosan ugyanolyan hangon és gesztusrend-
szerrel testesíti meg az öntudatos forradal-
márt, játéka semmit sem mozdul el az
előadás folyamán, Angyal Istvánból pedig
így nem is lesz hús-vér ember a színpadon.
A színlapon értelmiségi kihallgatóként
szereplő Dózsa Zoltán idegesen hallgatja a
fogvatartottat, mégsem vallatóként, ha-
nem leginkább a feszült figyelemmel,
mint unoka a háborút megjárt nagypapát.
Dolmány Attila alakításában a fiatal kihall-
gató fesztelenül folytatja az eljárást, egye-
dül Kádár nevének elhangzásakor szikrá-
zik fel a beszélgetés.

Pap Vera (Kádárné)

A kezdetben homályos múlttöredék ugyanis a vallomástételek harmadik fázisában va-
lamelyest tisztázódik: Angyal István a pártvezetéssel folytat tárgyalásokat, Kádár pedig a
forradalom támogatásáról biztosítja a Tüzoltó utcai felkelőket. Angyal István megment-
hetné életét, ha ezt letagadná, és az októberi eseményeket ellenforradalomnak nevezné, ő
azonban – **Eörsi István** emlékezete szerint – letartóztatása előtt két nappal azt mondta:
„Nem akarom végigcsinálni azokat a nyavalyás kis kompromisszumokat, amelyek most
rátok várnak.” Angyal éppen a Kádárral kötött megállapodást nem akarja elhazudni, ez-
zel pedig éppen Kádárné visszaemlékezésének – és közvetve az MSZMP KB előtt a rend-
szerváltás küszöbén elmondott Kádár-beszédnek – maszatolásait ellenpon-
tozza.

Schiller Kata felvételei

Dolmány Attila (Fiatal kihallgató), Stefanovics Angéla (Gépíró) és
Varga Zoltán (Angyal István)

Pap Vera játékában nem csupán Kádárné személyes tragédiájának ábrázolása a meg-
döbbentő, hanem maga a szimbolikus alak, akit a mimika, a testbeszéd, a hangsúlyok és
a szófordulatok életre keltenek. Tamáska Mária itt ugyanis nem egyszerűen Kádár fele-
sége. Személyében a másik megvalósult szocializmust láthatjuk: nem a terrorét, hanem a
kádári kisemberét. A múlttól beszélve megvonja vállát, szemöldökét kerekíti, értetlenül
legyint, és megnyomoritottságában két sírás között rágyújt egy mezítláb Kossuthra.
Még elképesztőbb a szeretetből fakadó mentegetés nyelvhasználat, a „vagy mit tudom
én” fordulatai. A mellébeszélések és melléhallgatások meg-megszakadó sorozatából még-
is egy valódi emberi válság rajzolódik ki: egyrészt a szeretett férj „nehéz sorsát” végigki-
sérő narratívában, másrészt a már említett kisemberi attitűd és a történelem kibogozha-
tatlansága közötti feszültség okán.

Az igazság megismerhetetlensége, megkérdőjelezése, eltagadása, helyreállítása – ezek-
ből építkezik az *Angyal és Kádár* nyelvi bújócskája. A szómágiából csupán egy félperces
etap szakítja ki az előadást. A Gépíró (Stefanovics Angéla) kettesben marad Angyal Ist-
vánnal a kihallgatóhelyiségben. Kisfiú vagy kislány? – kérdezi rezzenéstelen arccal az
egyenruhás kisasszony a fogvatartottól. Az egyszavas válasz pedig mentes mindenféle
történelmi ítéletmondástól, de túlságosan egyszerű ahhoz, hogy magyarázni, értel-
mezni lehessen vagy kelljen. Csupán egy kivégzendő apa gyermekének a neve hangzik el.
A Gépíró elhagyja a helyiséget.

ANGYAL ÉS KÁDÁR (Budapesti Kamaraszínház, Ericsson Stúdió)

Kornis Mihály *Kádárné balladája* című monodrámája, Angyal István vallomása és **Eörsi István** ta-
nulmányai alapján

DRAMATURG: Magyar Fruzsina. JÁTEKTÉR-RENDEZŐ: Sólyom András.

SZEREPLŐK: Pap Vera, Varga Zoltán, Bozsó Péter, Stefanovics Angéla, Dolmány Attila, Németh Kristóf.